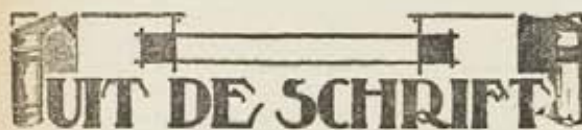

En ook de muziek brengt in den eeredienst een nieuw element naast woord en handeling, naast de Verkondiging in prediking en sacrament. Zij heeft de uiterst belangrijke taak om vorm te geven aan datgene wat, omdat het mysterie is, zich in woord en begrip niet laat uitdrukken. Gods hoedschap is wel klaar en helder. Toch blijft er altijd een rest onuitsproken. Want er is ook een ondoorgrondelijke, onpeilbare diepte Gods. En juist hiervan spreekt de muziek. Zij kan dit niet, zolang zij op zichzelf staat. Zij is dan wel religieus, maar niet christinne. „Dit wordt zij eerst, wanneer zij zich in den Eeredienst van God stelt. Dan spreekt zij van den Verborgenen God, van wienst openbaring in Christus het woord der Verkondiging getuigt. Dan vormt zij den diepen, mystischen achtergrond, waartegen zich het Drama van de ontmoeting van God en mensch afspeelt“ (blz. 181—182). Bovendien verbindt zij tot één geheel wat als gebed, preek, belijdenis, lied, schriftlezing naast elkander staat (blz. 190).

Eindelijk sluiten de ideeën der sacramentele beweging ook in, dat de kerkgebouwen een centrum vormen, die het gansche leven heiligen. Hier begint, bij het intreden van het winterseizoen, het christelijk jeugdwerk zijn taak. Hier heeft de inzegening der diaconessen plaats. Hier worden padvindsters en nieuwe leden van christelijke verenigingen geïnstalleerd. Hier worden het werk van de wereldfederatie van Christen-Studenten-verenigingen, de arbeid der universiteit en van het parlement, in gebed en prediking gedragen (blz. 220—221). Ja, deze kerken behoren ook in de week 'smorgens en 's avonds en heel den dag open te staan, als geestelijke retraites, waar ieder gelegenheid vindt, dien stillen tijd te zoeken, die noodig is, om naar Gods stem te luisteren (blz. 217—218).

„Wij zijn verloren in de vermoedenis van den tijd. God geeft ons zijn gelijden, waarop wij Hem kunnen vinden en in zijn gemeenschap elkander. Wij zijn verloren in de vermoedenis van de ruimte. God geeft ons Zijn Huis, waar wij hem kunnen vinden en in Zijn gemeenschap elkander“ (blz. 16).

E. D. KRAAN.

Heilige arbeid.

En de andere discipelen kwamen met het scheepje, sleepende het net met de visschen. Johannes 21:8.

Het staat er wel wat achteraf, als een minder belangrijk aanhangsel, — dat van die andere discipelen. Reeds de uitdrukking „de anderen“ zet hen en hun handeling eenigszins in de achterhoede. Voorop staan de namen van Johannes en Petrus. Zij worden opvallend genoemd. De een had den Heere herkend, en de ander zich in de zee geworpen. Op hún optreden valt alle aandacht. Minder op het bedrijf der „anderen“. Wat die laatstgenoemde discipelen deden was dan ook meer gewoon en vanzelfsprekend; zóó vanzelfsprekend, dat het, ook zonder aparte mededeeling, door ons ondersteld zou zijn.

En toch heeft de Heilige Geest het goed gevonden, dit gewone werk ons opzettelijk te berichten. Was het, opdat we, door de bewondering voor de eerstgenoemde discipelen, die anderen niet uit het oog zouden verliezen?

Inderdaad. Immers, hier wordt ons een roeping geopenbaard en een taak in Gods koninkrijk getoond, niet minder dan die van Johannes en Petrus.

Die andere discipelen kwamen óók naar Jezus, maar — „sleepende het net met de visschen“. Zij nemen mede wat de Heere hun gegeven had. Hun liefde uit zich wel anders dan die van Petrus, maar het is dezelfde liefde. Petrus zweemt naar Jezus, en de anderen varen naar Jezus; doch in dat varen trekt geen zwakkere band aan den Heiland; het toont getrouwheid aan den Meester in het gewone werk. Dit is hun liefde, dat ze, van wat Hij hun geschonken had, niets willen verliezen. Wat zou er van schip en visch geworden zijn, hadden allen het voorbeeld van Petrus gevolgd. Het scheepje ware onbeheerd afgedreven; en de zegen, zoo juist ontvangen, zou weer verloren zijn gegaan.

Daarom blijven die andere discipelen trouw op hun plaats en aan hun werk, en bewaren zorgzaam wat de Meester hun schonk. Zij doen niets opvallends, maar het is heilige arbeid dien zij verrichten; want zij varen hun schip en zij sleepen hun net voor Jezus Christus.

Van deze handelwijze der discipelen gaat derhalve een waarschuwing uit, om onze roeping voor Christus niet aanstonds ver van ons af te zoeken. Het werk, dat wij in den dienst des Heeren te doen hebben, ligt op de plaats waar wij ons bevinden, — op ons schip. De Heere vordert getrouwheid in het gewone, dagelijksche leven.

Onze roeping ligt wel op elk levensgebied, maar

er is altijd gevaar dat we daartoe ons schip verlaten en het in de verte gaan zoeken; en wat we in de verte winnen, verliezen we somtijds in de naaste omgeving. Het is geen heilige aandrift, die pas opwaakt bij het bijzondere, en on-aangedaan en werkeloos blijft in de gewone levensomstandigheden. Er is soms een stilzitten en zwijgen in den eigen kring waarin God ons geplaatst heeft, en een uitloopen naar buiten om daarginder voor Christus uit te komen. Dan trekt men wel meer de aandacht, men werkt voor veler oog, ook namen worden genoemd, doch er is vaak in onzen ijver een persoonlijk bijmengsel gekomen van min-zuiver gehalte. Daarentegen, wie op zijn eigen schip rustig en getrouw den Heere dient, met het oog — gelijk deze jongeren — op Christus gericht, die trekt wel minder de aandacht, en behoort slechts tot de „andere discipelen“ maar toont, — zonder het te weten of te willen — de oprechtheid zijner liefde, en geeft, ongedwongen en argeloos, de vreeze des Heeren te zien in haar edelste gestalte.

En Jezus ziet alles vanaf den oever, en heeft Zijn genadeloon ook voor die anderen. „Brenge van de visschen“, zegt Hij straks, „die gij gevangen hebt“. Niet, die IK u gaf, maar die gij gevangen hebt. Zoo waardeert Hij den heiligen arbeid.

En Petrus is wel het eerst aan het strand, doch schijnt zich daar toch eenig verzuim te herinneren; want hij gaat uit, en trekt het net op het land. En dan wacht Jezus tot allen aan den oever zijn gekomen, en pas dan zegt Hij: — „Komt herwaarts, houdt den maaltijd met mij“.

Schoone verscheidenheid onder de discipelen van Christus.

Er zijn niet alleen Johannessen; er zijn ook Petrusen; en, — gelukkig — er zijn ook nog andere discipelen. En één en dezelfde Geest deelt Zijn gaven uit aan een iegelijk, gelijkwijs Hij wil. In Christus' Kerk is niet slechts behoefte aan het geheiligd verstand, maar ook aan de mystiek der liefde, en evenzoo aan het praktische werk.

Het is reeds genade, indien een dezer gaven in ons mag doorwerken.

Maar welk een uitnemende gunst van God, wanneer kennis, liefde en werkzaamheid, — hoofd, hart en hand — zich mogen paren in schoone harmonie, opdat bereikt worde de volle wasdom in Christus.

Heere mijn God, doe mij U liefhebben met mijn geheele verstand, met mijn geheele hart, en met al mijn kracht.

U.

v. A.

KERKELUK LEVEN

Nieuwe meeningen inzake lijden en sterven. (III.)

Behalve Heideggers analyse van den angst (waarover we verleden week spraken), vraagt nu ook die van het op-den-dood-aangewezen-zijn de aandacht.

Het einde van het in de wereld zijn, zoo zegt hij, is de dood. „Dit einde“, aldus vervolgt Heidegger zijn (onschriftuurlijke) bewering van daareven, „begrenst en bepaalt de totaliteit van ons bestaan, naardat deze op elk gegeven oogenblik mogelijk is“.

Nu willen we ook hier weer dadelijk er op acht geven, hoezeer Heideggers opvatting met de Schrift in strijd komt. Ten onrechte immers meent Heidegger, hierna te loopen in de lijn der christelijke theologie. Volgens hem heeft de door deze theologie voorgedragen anthropologie (leer omtrent den mensch) altijd bij de interpretatie van het leven ook reeds tegelijkertijd den dood „gezien“; en ze deed dit, zegt Heidegger, van Paulus af tot op Calvijns „Meditatio futurae vitae“ toe. Niet alleen echter worden in deze woorden bedoeling en grondgedachte van de christelijke theologie door Heidegger schromelijk miskend, en wordt door hem heengeloopt over de worsteling, die deze theologie heeft gehad met woorden uit Rom. 5:12, dat n.l. de dood als een vreemde, die oorspronkelijk niet bij het leven behoorde, in de wereld op een bepaald tijds punt ingedrongen is, maar ditzelfde gebeurt ook, wanneer Heidegger verder poneert, dat de „existentiële analyse“ van den dood methodisch den voorrang hebben moet vóór de vragen van een biologie, een psychologie, een theodicee en ook een theologie van den dood. De vraag, „hoe“ en „wanneer“ de dood in de wereld kwam, welken zin hij heeft en hebben moet als kwaad en als leed, kunnen naar Heideggers meening niet behandeld worden, zonder dat men met behulp van zijn existentiële analyse het z.g. „zijns-karakter“ van den dood verstaan heeft.

Het is echter duidelijk, dat niet alleen Heideggers conclusies, maar ook zijn redeneermethode het tafellaken doorsnijden tusschen de christelijke theologie en deze „existentie-philosophie“. Immers, de aan de Schrift getrouwe theologie redeneert precies andersom. Het karakter van den dood kan volgens haar inzicht slechts bepaald worden op grond van openbaring. De methode van Heidegger gaat uit van vooronderstellingen, welke feitelijk den paradijsmensch uitsluiten. Indien toch tot het wezen van den mensch datgene behoort, wat Heidegger er toe rekent (denk maar weer aan

den angst), dan zou de mensch van den staat der rechtteid feitelijk geen mensch meer kunnen zijn. De Schrift ontkent, dat men den dood kan verstaan zonder openbaring. Heidegger evenwel ontkent principiëel dezen voorrang der openbaring, en wil zijn eigen existentiële analyse methodisch voortaf doen gaan aan alle biologie en ook aan alle theologie over den dood.

Hoe dat bij Heidegger toegaat, willen we met een voorbeeld trachten te verduidelijken. Een voorbeeld, dat aan hemzelf ontleend is, en dadelijk op de zaak zelf ingaat. Om b.v. het „zijns-karakter“ van den dood te bepalen en den dood als een „een-einde-nemen“, te verstaan, verwijst hij naar de onderscheiden manieren, waarop men zeggen kan, dat iets een einde neemt of eindigt. Eindigen kan beteekenen „ophouden“, b.v. wanneer ik zeg: de regen houdt op. De regen is dan niet meer voorhanden. Of ook: de weg houdt op. Maar in dezen laatste volzin heeft „ophouden“ een andere beteekenis dan in het geval van den regen. Immers het „eindigen“ van den weg laat den weg volstrekt niet verdwijnen. Dit „ophouden“ bepaalt juist den weg als dezen, concreet gegeven, en „voorhanden“ weg. Hield de weg niet op, dan was 't geen weg. Een weg, die nog niet opgehouden is, is nog niet klaar; zoodra hij ergens ophoudt, is hij als bruikbare weg „voorhanden“.

Derhalve kan „eindigen“ in den zin van „ophouden“ beteekenen: overgaan in het niet-meer-voorhanden-zijn (de regen), of ook: eerst-voorhanden-zijn-met-het-einde.

Evenwel, deze manieren van „eindigen“, zoo vervolgt Heidegger, geven op zichzelf nog geen passende karakteristiek voor den dood als einde van het bestaan. Wanneer toch het sterven van den mensch, precies als bij den regen en den weg van daareven, een ten einde zijn zou wezen in den zoo even aangegeven zin, dan zou daardoor ondersteld worden, dat het bestaan zelf een ding was, dat „voorhanden“ was of dat ons „ter beschikking“ stond als iets „gegevens“ op zich zelf, ook afgedacht van zijn einde. Geen van beide echter is het geval, zegt Heidegger. Ons bestaan is altijd één geheel. Het is altijd, zolang het is, tevens óók al wat nog daarin komen zal; het is steeds ook al zijn eigen „nog niet“. En in denzelfden zin is het ook altijd reeds zijn eigen einde. Het eindigen, dat in het sterven geschiedt, is geen ten-einde-zijn van het bestaan, doch een ten einde zijn van dit bepaalde zijnde. De dood is een manier van zijn, die het bestaan, zoodra het is, overneemt.

De dood is daarom in den breedsten zin een phaenomeen van het leven. Juist omdat sterven voor Heideggers begrip de rechte benaming is voor die bepaalde manier van zijn, waarin het bestaan op zijn dood betrokken is, moet men het onderscheiden van „overlijden“. „Overlijden“, scheiden, kan het bestaan alleen maar zóólang als het inderdaad sterft.

Men moet — dit is nu de conclusie — men moet dan ook niet den dood verklaren uit het leven, maar het leven uit den dood. De existentiële interpretatie van den dood gaat daarom vooraf aan alle biologie en ontologie van het leven. Dat dit leven een gestadige dood is, is een volzin, die ook in de eerste wereldperiode kan en moet gesproken worden. Niet eerst in het moment van het overlijden sterft men, want dit is maar een „tusschenfenomeen“. Men moet vooral niet denken, dat het bestaan pas zou sterven, of zelfs maar, dat het in eigenlijken zin zou sterven in het oogenblik, waarin het het feitelijke overlijden beleeft. De paulinische uitspraak: „ik sterf alle dagen“ is gemeengoed geworden.

Zoo is Heideggers opvatting, gelijk ook vooral zijn methode, een principiële loochening der Schrift. Juist in het kiezen van deze methode snijdt Heidegger de mogelijkheid af van den zondeval, en wordt Rom. 5:12 onverklaarbaar gemaakt. Heidegger ondersteunt ergens zijn theorie over het op-den-dood-aangewezen-zijn door een verwijzing naar een bekende uitspraak: „Zoodra een mensch tot het leven komt, is hij aanstands oud genoeg, om te sterven“. Ergo, zoo besluit hij dan, het bestaan neemt den dood als manier-van-zijn over, zoodra het er is. Het geloof evenwel stelt b.v. daartegenover, dat een graf, zoodra het gedolven is, oud genoeg is om geopend te worden in den dag der dagen (althans van onzen kant bezien) en dat een gestorvene, zoodra hij gestorven is, lang genoeg overleden is om dadelijk levend te worden. Het geloof echter, aldus zijn overweging nemend, is zich er van bewust, dat het hierin principiëel afziet van de methode der phaenomenologie en van elke existentiële analyse. Reeds deze enkele herinnering illustreert, dat tusschen Heidegger en de Schrift in den grond der zaak een conflict van methode ligt. Dat dit conflict blijvende is, blijkt ook uit het feit, dat Heidegger niet alleen in zijn besproken boek, maar ook in zijn brochure „Was ist Metaphysik?“ den angst ziet als „Grundstimmung“.

K. S.

Het humanistisch persoonlijkheidsideaal in christelijk gewaad.

We hebben tegenwoordig heus aan quaesties geen behoefte.

Er zijn er reeds meer dan genoeg.

Toch mogen we niet zwijgen inzake een onlangs door Prof. J. Waterink op de paedagogische studieconferentie gehouden referaat onder de titel „Het probleem der geestelijke vorming“.

Wanneer we dan ook over dit referaat, waarvan „De Standaard“ van Zaterdag 3 April j.l. een uitvoerig verslag gaf, iets willen zeggen, is dit allerm minst uit lust

tot critiek, te beginnen met de reïen, die — zich in onze gevaarlijker gehuld zijn.

Natuurlijk bedoelingen die — als h schroomt a aan het „J 1936), zal h de schijnwe hemzelf, die zouden wort goederen, w onze voor zijn.

Bedoeld r fout), dat d we kunnen i een ideaal, v schap en w

Het huma men den inc levensverhan hem ook ul mische orde subject h pene, stelt souvereine i wordt. Iklee maat van z van het chri hart, treedt om de vervo haar souve rorderd wor

In de die Het persoonl de zoekers heid niet in den nieuwer het menselij soon wordt tige, wordt het verlengd grenslijn tus deel van het We twijfel zal het pers hebben, ve Doch dan k van z'n rel nistisch idee Immers in lengde van geconcludeer toch:

„Reeds waarden b is, zal ook moeten zij ste waarde die volma wijze alle

In deze zi steel van c ponent words God genoem het „absolut de hoogste ordening too hiërarchie h in wezen, v kader. God Het — ge persoonlijkhe zinnen:

„In de m vereïn. Ma aan den w

Een „souw ideaal typer maar onze i reiniteit met enige sc is volkom uitgangen v boren de w wetgever afaf van Jc Uit het v zelfgenoegza

„De me van al da zou willer beheerscha onderwor

Hier is d gebied over „ik“ moeten als ideaal v mende invlo Het waarl anders: de w men: op alle kend dan de

Achronisme?

In zekere stad stond een oude kerk met een toren als een grootvader. Des morgens sprak de Oude met zijn zware stem tot de mensen van het stadje: Opstaan, kinderen, vervult het aardrijk en onderwerpt het! Des avonds troostte hij met rustige galmen: God geeft Zijn beminde den slaap. Des Zondags in het bijzonder moest men dien ouden, eerbiedwaardigen vader hooren! Dan zong hij het eene lied na het andere, om te eindigen met een breed en machtig: Konit, laat ons samen Isrels Heer met godgewijden zang ontmoeten! Als dan de mensen uit hun huizen kwamen, de kleinen met de grooten, dan scheen de oude reus te beven van vreugde! Speelde de organist: Jeruzalem, dat ik bemin, wij treden uwe poorten in, — dan weergalmde dat lied in den ouden toren. De mensen noemden dat echo, meer geteldden spraken van resonans, maar ik weet, dat de grijsaard zuchtte van aandoening en van innerlijke vreugde.

Er kwam echter een tijd, dat de Oude aan verval van krachten begon te lijden. Van ouderdom, zeiden de mensen, maar ik weet, dat het niet van ouderdom was. Neen, de toren moest des morgens zoo hard roepen, omdat de mensen geen roeping meer gevoelden het aardrijk te vervullen en te onderwerpen, zoodat zij met opstaan geen haast maakten. Des avonds vond hij evenmin een groot gehoor, want de mensen luisterden naar radio-jazz en rolden met een walsje in bed. Des Zondags zong de toren zich een longverwijding om te vergeefs te dringen: Kom toch! Kom toch! Onder deze droevige omstandigheden kwijnde de toren weg en klagend en bevend klonk zijn stem over de daken.

Sommigen was dit wel naar den zin, zij wilden echter den toren niet missen, omdat hij zulk een geschikte gelegenheid bood om de vlag uit te steken bij nationale feestdagen. Ook als ceremoniemeester bij een huwelijk wisten zij hem wel te waardeeren. De gevoelens van anderen zaten dieper. Zij spraken van piëteit! Dit woord vloede zelfs in straatjes uit de vulpen der plaatselijke journalisten! Piëteit moet heel mooi zijn. Het moet zooiets beteekenen als: een traan per hoofd voor dezen ouden stumper, dames en heeren! Ook werden boeken geschreven door knappe mensen, met citaten uit het Duitsch, het Engelsch en uit de Statistiek, die als onderwerp kozen: Tranengepink over den Ouden Toren! Deze boeken waren zeer schoon en voorzagen den modernen mensch van geestelijk voedsel.

Echter, er waren toch ook nog vele bewoners in het stadje, die aan den oproep van den toren gevolg gaven en des Zondags door zijn zware deuren in de kerk kwamen. De ledige banken schenen hen niet bijzonder aan te grijpen. Wel zeiden zij soms tot elkander: Jammer voor den dominee! Dit was zeer hartelijk van hen! Ook waren er die opmerkten, dat de geringe opkomst wel in het zakje gemerkt zou worden. Ook dit was naar waarheid en getuigde van practischen zin. Aangezien zij hier echter voor hun ziel kwamen, deed het er ten slotte niet zooveel toe of er veel of weinig mensen in de kerk waren. Zoo ging het met den toren in dat stadje steeds achteruit.

Doch er waren onder de kerkgangers ook mensen, die evenals de toren pijn leden over de onverschilligheid van hun plaatsgenooten. Zij gingen uit om de mensen tot de kerk te roepen en zij deden dat met grooten ijver. Maar nog is de tragedie van den ouden toren niet ten einde. Deze mannen en vrouwen, die uitgegaan waren om de menschen tot de kerk te roepen, begonnen langzamerhand het doel van hun werk óf te vergeten óf geheel op den achtergrond te stellen.

In het allerergste geval gingen zij filiaalkerkjes stichten. Dat kwam zeer ten goede aan de plaatselijke nijverheid. Zoo kon binnenkort een witte dassenfabriek verrijzen, welke velen brood verschafte. Ook werd katheders hout een gewild handelsartikel. In de gids voor vreemdelingenverkeer liet de gemeente-secretaris met trots drukken: Onze bevolking onderscheidt zich door een ongewone welsprekendheid. De meesten van die werkers onderscheidden zich gelukkig ook door andere en betere dingen.

Maar hun uitgangspunt vergaten zij toch en hun doel vergaten zij eveneens. Anderen spraken veel over den weg naar den hemel. Deze weg ging — als ik hun woorden goed begrepen heb — omhoog door lucht en wolken — en niet over de aarde. Op deze wijze kwamen de menschen nimmer langs den toren, die meer verlaten stond dan ooit.

Het komt mij voor, dat die toren een achronisme is.

In het Rijk der Ziel is voor torens geen plaats!

N. B.

en staat der recht
zijn. De Schrift
aan zonder open
principiële de
eigen existentiële
aan alle biologie
dood.
llen we met een
t. Een voorbeeld,
delijk op de zaak
er" van den dood
een-einde.
naar de onder-
men zeggen
at of eindigt
h.v. wanneer ik
is dan niet meer
oudt op. Maar in
n" een andere
n regen. Immers
n weg volstrekt
alt juist den weg
anden" weg. Hield
g. Een weg, die
laar; zoodra hij
eg „voorhanden“
van „ophouden“
r-voorhanden-zijn
zijn-met-het-einde-
gen“, zoo vervolgt
passende karak-
het bestaan. Wan-
th, precies als bij
ten ten einde zijn
ven zin, dan zou
bestaan zelf een
dat ons „ter be-
op zich zelf, ook
eide echter is het
altijd één geheel.
óók al wat nog
al zijn eigen „nog
t altijd reeds zijn
sterven geschiedt,
in, doch een ten
De dood is een
dra het is, over-

zin een phaeno-
n voor Heideggers
bepaalde manier
dood betrokken is,
verlijden“. „Over-
en maar zóólang
men moet dan
leven, maar het
interpretatie van
e biologie en on-
en een gesta-
ook in de eerste
en worden. Niet
ijden sterft men,
neen“. Men moet
pas zou sterven,
zin zou sterven
itellijke overlijden
sterf alle dagen“

ook vooral zijn
der Schrift. Juist
idt Heidegger de
wordt Rom. 5: 12
idersteunt ergens
gewezen-zijn door
naak: „Zoodra
mt, is hij aan-
terven“. Ergo,
mt den dood als
Het geloof even-
graf, zoodra
eg is om ge-
r dagen (althans
gestorvene,
genoeg over-
d te worden.
ging nemend, is
principiële afzie-
gie en van elke
kele herinnering
de Schrift in den
ode ligt. Dat dit
elt, dat Heidegger
naar ook in zijn
en angst ziet als

K. S.

aal in christelijk

a quaesties geen

en onlangs door
sche studieconfé-
el „Het probleem
at, waarvan „De
en uitvoerig ver-
lerminst uit lust

tot critiek, maar om ons volk, dat uit de Gereformeerde
beginselen leeft, te waarschuwen voor gevaarlijke theo-
rieën, die — afkomstig uit het humanistisch kamp —
zich in onze kringen trachten in te dringen en die te
gevaarlijker zijn, wanneer ze in christelijk gewaad
geheld zijn.

Natuurlijk twijfelen we geen ogenblik aan de goede
bedoelingen van den hooggeleerden referent. Maar hij,
die — als hij daartoe meent genoodzaakt te zijn — niet
schroomt anderen scherp te becrisiseren (we denken
aan het „Paedagogisch Tijdschrift“, aflevering Juli
1936), zal het ons zeker niet euvel duiden, wanneer we
de schijnwerper der critiek richten op meningen van
hemzelf, die — wanneer ze onder ons algemeen goed
zouden worden — ons zouden ontroven de geestelijke
goederen, welke onder de zegen des HEEREN door
onze voortrekkers in moeizame worsteling gewonnen
zijn.

Bedoeld referaat nu toont dit vitium originis (grond-
fout), dat daarin een knieval wordt gedaan voor wat
we kunnen noemen het persoonlijkheidsideaal,
een ideaal, waardoor een deel der niet-christelijke weten-
schap en wijsbegeerte getypeerd wordt.

Het humanistisch persoonlijkheidsideaal betekent, dat
men den individuen mens niet alleen losmaakt uit de
levensverbanden, waarin God hem gezet heeft, maar
hem ook uitheft boven de door God geschapen kos-
mische orde en hem, die in de schepping de plaats van
subject heeft, d.i. de aan Gods wetten onderwor-
pene, stelt op de plaats van de — in eigen kring —
sovereine wet of ordinantie. De menselijke persoon
wordt bekleed met sovereigniteit. Hem wordt een zekere
maat van zelfgenoegzaamheid toegekend. In de plaats
van het christelijk ideaal: God te dienen met het ganse
hart, treedt een ander ideaal, n.l.: het gaat in het leven
om de vervolmaking van de menselijke persoonlijkheid;
naar sovereigniteit, naar zelfgenoegzaamheid moet be-
vorderd worden.

In de diepste grond is dit een vorm van afgoderij.
Het persoonlijkheidsideaal is een afgodisch ideaal. Want
de zoekers van dit ideaal zoeken hun religieuze vast-
heid niet in den God der Schriften en in Christus Jezus,
den nieuwen Wortel der herboren mensheid, maar in
het menselijk subject, in de menselijke persoon. De per-
soon wordt eigenlijk iets goddelijks en God, de Almach-
tige, wordt een vergrote menselijke Persoon, die in
het verlengde van het geschapene ligt. M.a.w. de grote
grenslijn tussen God en Zijn maaksel is verlegd. Een
deel van het geschapene is boven de grens gesteld.

We twijfelen er geen ogenblik aan, of de hoogleraar
zal het persoonlijkheidsideaal, dat we hier beschreven
hebben, verwerpen als een onchristelijk standpunt.
Doch dan kan hij ook onmogelijk handhaven de opzet
van z'n referaat, waarin alle trekken van dit huma-
nistisch ideaal aanwijzbaar zijn.

Immers in het volgend citaat wordt God in het ver-
lengde van den mens gezien en uit ons persoon-zijn
geconcludeerd tot de persoonlijkheid Gods. We lezen
toch:

„Reeds op grond van het feit, dat in de orde der
waarden het persoon-zijn in den hoogsten zin waarde
is, zal ook de hoogste waarde, die wij kennen persoon
moeten zijn. In de hiërarchie der waarden zal de hoog-
ste waarde dus toekend dienen te worden aan Hem,
die volmaakt persoon is en tegelijkertijd op volmaakte
wijze alle waarden draagt“.

In deze zinnen treft ons de overeenkomst met menig
stelsel van ongelovige wijsbegeerte, waarin God de ex-
ponens wordt van de hoogste waarde in de wereld. Zo is
God genoemd de hoogste „vorm“, de volmaakte „rede“,
het „absolute ik“ enz. Prof. Waterink voegt er aan toe:
de hoogste „persoon“. Ook de hiërarchische waarden-
ordering toont de uitwissing der grenzen. Want waar
hiërarchie heerst, mag verschil zijn in macht, maar niet
in wezen, verschil in rangorde, doch binnen hetzelfde
kader. God wordt menselijk, de mens wordt goddelijk.

Het — gematigd, wij christelijk getransponeerd —
persoonlijkheidsideaal blijkt voorts uit de volgende
zinnen:

„In de persoonsorganisatie is het ik eensdeels sou-
verein. Maar andersdeels onderworpen aan de orde en
aan den wil van Hem, die de eeuwige Persoon is“.

Een „soverein ik“, dat is voor dit humanistisch
ideaal typerend. De sovereigniteit is hier wel beperkt,
maar onze belijdenis van de volstrekte souve-
reiniteit van God verdraagt zich nu eenmaal niet
met enige sovereigniteit van het schepsel. Het schepsel
is volkomen aan Gods wetten onderworpen in al de
uitgangen van z'n leven. Geen ikje in ons staat
boven de wet. Ons ik (dat is de volle mens) is nooit
wetgever, maar uitsluitend subject, onderworpen,
slaf van Jezus Christus.

Uit het volgende blijkt de — beperkte — menselijke
zelfgenoegzaamheid:

„De mensch toch moet volmaakt onafhankelijk zijn
van al datgene, wat hem in zijn geestelijk zich uiten
zou willen remmen, hij moet al zijn geestelijk bezit
beheerschen en hóél zijn aanleg en al zijn gaven zich
onderworpen weten“.

Hier is de menselijke persoonlijkheid de sovereigne
gebieder over al zijn gaven, die aan het zelfgenoegzame
„ik“ moeten dienstbaar zijn. Vandaar dat aan dat „ik“
als ideaal voor ogen staat: onafhankelijkheid van rem-
mende invloeden.

Het waarlijk Schriftuurlijk denken ziet de zaken heel
anders: de volle mens onderworpen aan Gods ordenin-
gen; op alle terrein een dienstknecht; niets anders zoe-
kend dan de eer van z'n Koning; altijd en overal onzelf-

genoegzaam en daarom heenwijdend en reikhalzend naar
Hem, die de vaste grond van ons leven is; worstelend,
niet om onafhankelijkheid van remmende invloeden,
maar om vrijmaking van de macht der zonde.

Tenslotte nog dit.

In bedoeld referaat ligt niet alleen reden tot droef-
heid om allerlei dingen, die gezegd zijn, maar ook om
dingen, die niet gezegd zijn, waarvan tenminste het ver-
slag geen melding maakt, hoewel het fundamentele
zaken betreft.

Ik bedoel dit. Wanneer we het volgende citaat lezen:

„Bovendien is de geestelijk gevormde mensch niet
slechts iemand, die koninklijk heerscht, maar die deze
koninklijke heerschappij weet uit te drukken door een
priesterlijke wijding. En de koning-priester, die ook
kennend profeet is, is eerst volmaakt geestelijk ge-
vormd, wanneer hij tegelijkertijd zijn volmaakte onaf-
hankelijkheid en zijn volmaakte afhankelijkheid be-
leeft“.

dan ziet ieder, die calvinistisch heeft leren denken,
daarin een naar voren brengen van de drievoudige
ambtstaak (profeet, priester en koning), die God in
het verbond aan Adam en in hem aan elk lid van het
menselijk geslacht had opgedragen. Door de val echter
heeft de mensheid de vervulling van deze dure roeping
onmogelijk gemaakt. Doch door den Christus, die als de
tweede Adam deze ambtstaak volbracht heeft, kunnen
de gelovigen deze drievoudige roeping weer in beginsel
gaan vervullen. Want de gelovigen hebben deel aan Zijn
zalving en worden naar Zijn beeld vernieuwd. De onge-
lovigen daarentegen blijven ook in dit opzicht in de
afval van God: i.p.v. koninklijke strijd tegen de zonde
en onderwerping aan God, leven ze in voortdurende
opstand tegen Hem; i.p.v. priesterlijke liefde tot Hem,
is er permanente afkeer; i.p.v. profetisch belijden van
Zijn Naam, zeggen ze amen op de leugen.

Deze Schriftuurlijke antithese mag door niemand, die
over deze ambten spreekt, over het hoofd worden gezien.
Maar in het referaat — we kunnen het niet anders zien
— worden deze ambten verhumaniseerd. Niet de Gees-
telijke mens (met een hoofdletter, de mens, die door
de Heilige Geest vernieuwd is en geleid wordt) staat in
het middelpunt, doch de geestelijke mens (met een kleine
letter).

Ik zou niets liever willen dan dat de referent heel dit
artikel weerspreken kon en alle gevaarlijke theorieën,
waartegen we meenden te moeten waarschuwen, van
harte zou verwerpen. Maar dan zo, dat hij niet zoals
vroeger halt houdt bij de ondertekening van een bepaalde
verklaring, doch ook de wetenschappelijke uitwerking
van z'n gedachten radicaal wijzigt en ons niet laat staan
voor het vraagteken van een dualisme tussen belijdenis
en wetenschap.

's-Gr.

J. M. S.

Een Oudste der Doopers.

I.

B. Stroman: Obbe Philipsz, Oudste der
Doopers. — Rozenbeek en Venemans Uitgevers-
bedrijf N.V., Hilversum, 1935.

Wij zijn terecht gewoon een scherp onderscheid
te maken tusschen de Doopsgezinden en de We-
derdoopers.

Tot de Doopsgezinden behoorden de „slacht-
schapkens Christi“, de weerloosheid predikende
geloovigen, die in de jaren van de opkomst der
Hervorming bij honderden in groote eenvoudigheid
hun geloof met den dood hebben bezegeld.

De Wederdoopers waren de volgelingen van Jan
van Leiden, die in Munster het Nieuwe Jeruzalem
stichtte om na een kort bewind van wellust en
bloedstorting te gronde te gaan.

Toch loopt men gevaar zoo het Munstersch
avontuur te zeer te zien als een afzonderlijk ge-
beuren en daardoor de betekenis der Wederdoop-
perij te onderschatten. Ook in ons land is onder
het gewone volk de aanhang der gezanten van
het nieuwe godsrijk groot geweest. Dweepziek le-
vend bij de visioenen en openbaringen van hun
profeet voorspelden zij de komst van het nieuwe
rijk, waarin gerechtigheid zou heerschen, en von-
den gretig gehoor bij vele eenvoudigen, die de
Roomse kerk den rug hadden toegekeerd en
ook in sociaal opzicht alles te verwachten en dik-
wijls weinig te verliezen hadden.

Het is reeds in 1522 in Zwitserland begonnen,
waar Zwingli heftig de dwaalgeesten bestreden
en ten slotte verdreven heeft. In Straatsburg kon-
digde daarna Melchior Hoffmann het jaar 1533
aan als de tijd van het wereldgericht.

Toen deze profeet gevangen genomen was,
namen de Haarijmsche bakker Jan Matthijsz, en
de Leidsche kleermaker Jan Beukelsz de leiding
over. Niet in Straatsburg, maar in Munster zou
het Koninkrijk zijn begin vinden. Als mannen
van de daad, die voor niets terugdeinsden en
niemand onzagen, wisten zij in 1534 de bisschops-
stad in handen te krijgen, en terwijl in de weldra
belegerde stad Jan van Leiden als koning van
het Nieuwe Sion door opzweepende voorspellingen
en wilde terreur zijn gezag handhaafde, wekten

Zie vervolg op blz. 238.